

ג'וֹזְפָה ג'וֹאכִינּוֹ בְּלִי – שְׁלוֹשׁ סוֹנֵטוֹת

תורגמו מהדיאלקט הרומאי הישן בידי מאיר ויזלטיר
בעזרת לוקא פליטי

בית העלמין של המתים

בְּשׁוֹבֵי מְכַנְסֵי־הַמְּדוֹנָה-שֶׁל-הַגִּנּוֹן
בְּחֶבְרַת הַגִּנּוֹן הַמְּכַתִּיף סֵל גְּדוֹל עַל־שְׁכֶם,
פְּנִיחֵי בְּצִוְתָא עִם הַקְּבָרִין בַּעַל הַגִּבְנוֹן
אֶל בֵּית הָעֵלְמִין הַחוּגֵג טָקְס אַחַר טָקְס.

וּמוֹל תֵּל גְּלִגּוּלוֹת רְעִיוֹן בִּי נִצְנָץ בִּיעֵף,
רְעִיוֹן גְּדוֹל, וְהֵנָּה הוּא בְּשִׁלְמוֹת:
כִּי לְחֵי וְלַמַּת יֵשׁ דְּבַר מַה מְשִׁתֵּף,
לְשִׁנְיָהֶם בְּרֵאשֵׁם הָרִי יֵשׁ רֵאשׁ שֶׁל מַת.

גְּלִיתִי כִּי בֵּין אִם הָאִישׁ הוּא יָפָה אוֹ מְכַעֵר,
אִם נְסִיף הוּא, אֲבִיר אוֹ הַגְּמוֹן מְכַבֵּד,
רֵאשׁ כְּמוֹ זֶה שְׁצִינְתִּי כְּבָר יֵשׁ לוֹ, בְּרוּר.

כִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה כָּלֵם, טוֹבִים, רְעִים, טוֹבוֹת רְעוֹת,
גַּם הַמְּטָרֶף, גַּם הַנְּבָעֵר, גַּם הַמְּלַמֵּד
כְּבָר הָיוּ בְּמַתִּים עוֹד בְּטָרָם יְסַפִּיקוּ לְחַיּוֹת.

(רומא, 10 בדצמבר 1832)

* **כְּנַסִּית הַמְּדוֹנָה-שֶׁל-הַגִּנּוֹן** – גִּילְדוֹת רַבּוֹת נִהְגוּ לְהַקִּים כְּנַסִּיּוֹת לְחֶבְרִיָּה, וְזוֹ הַכְּנַסִּיָּה
שֶׁל גִּילְדַת הַגִּנְנִים.

** **הַחוּגֵג טָקְס אַחַר טָקְס** – עַקֵּב הַמְּגִיפָה בֵּית הַקְּבֻרוֹת הַסְּמוּךְ לַכְּנַסִּיָּה רוּחַשׁ פְּעֻלַּתְנוֹת,
מִמֶּשׁ "חוּגֵג".

מוכר הקפה הפילוסוף

האנשים בעולם הזה כל כף דומים לבסוף,
כמו גרגרי קפה הם נגרים במטחנה:
מי בראש מי באמצע ומי במאסף,
כלם גורל אחד להם בלי אבחנה.

שוב ושוב יחליפו מקומות ושוב
גרגר גדול הודף את הקטן ממנו ונדחק,
וכלם דוחפים זה את זה ללא שוב
אל להב הפרזל שיטחנם לאבק.

כף חיים האנשים בעולמנו לרב,
מאבדים את הראש ביד הגורל
המסחרר את כלם סיבוב אחר סיבוב;

ונעים הם לאטם, או במהירות על,
נגרפים בלי להבין במורד המרזב,
אל לעז של המנות נופלים הם חלל.

(רומא, 22 בינואר 1833)

המתים של רומא

כָּל הַמֵּתִים הַמְּכֻנָּיִם פֶּה מַעֲמֵד בֵּינֵי
וְהֵם כָּבֵר בְּדַרְכָּם לְבוֹר בּוֹ יִדְפְּקוּ פֶּהֶגֶן,
הוֹלְכִים בְּשַׁעוֹת הַיּוֹם, בְּזִמְרַעַצְלֵתִים,
יֵשֶׁר לַחַר אֲשֶׁר נִפְעַר אוֹתָם לְבָלַע.

לְעִמָּתָם הָאֲחֵרִים, נוֹשְׂאֵי חוֹתָם בְּגִי נְכֻלִּים
אֲנָשֵׁי הַמַּעֲלָה, וּבְגִי כְּלָבָה וְרִמָּשׁ,
בְּסוֹגְרִיָּהֶם, כֵּן, בְּגִי תְּרַבּוֹת, יוֹדְעִים לְשֵׁלֵט
יִסְעוּ לְקָבֵר בְּלִילוֹת, לְחִמְקֵי מִיָּקוֹד הַשְּׁמַשׁ.

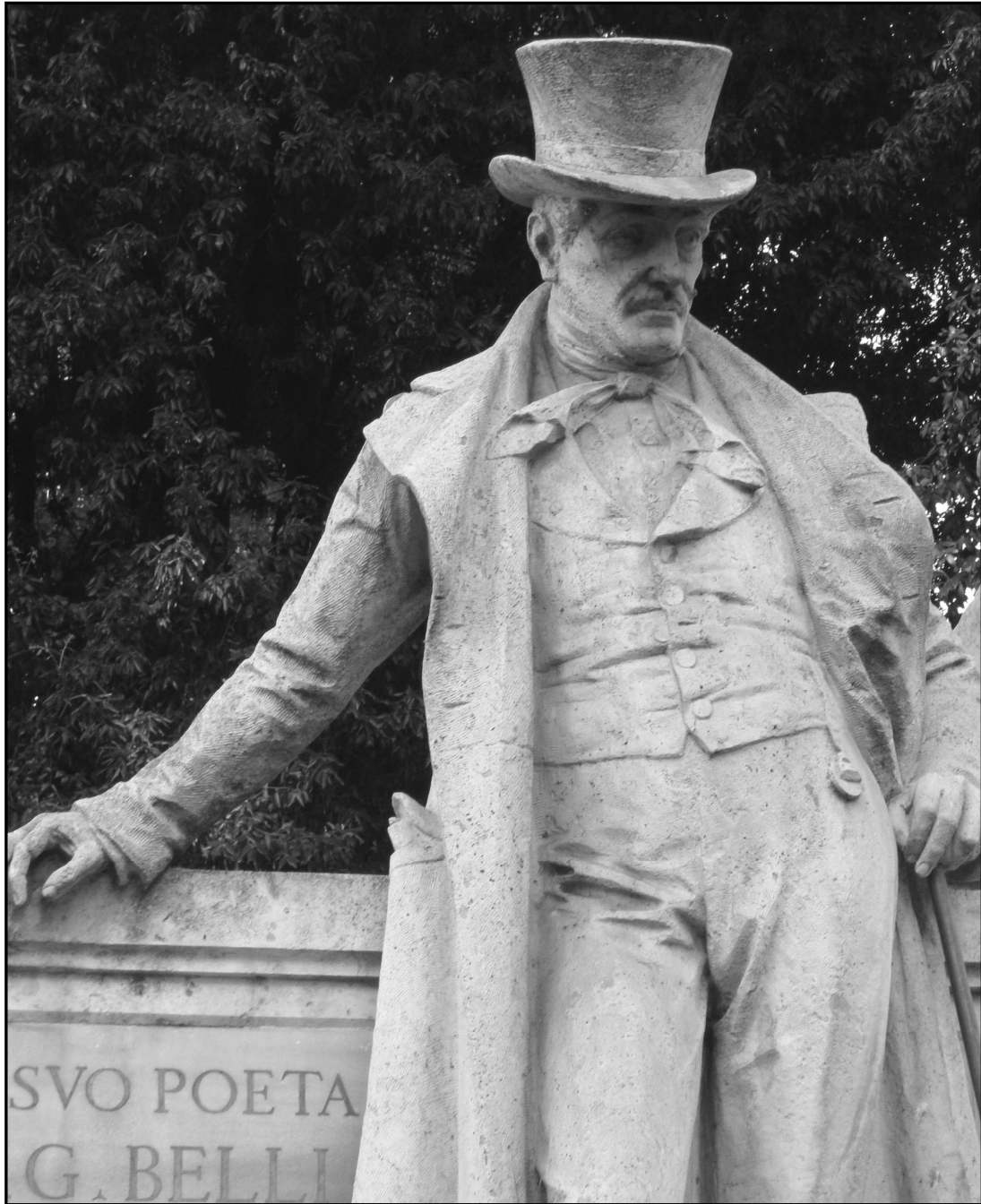
וַיֵּשׂ גַּם סוּג שְׁלִישֵׁי שָׁל צֶלֶם הָאֲדָם,
מֵתִים מִמִּין אַחֵר, שֶׁהֵם כָּבֵר מוֹבְלִים
בְּלִי שׁוֹם אֲרוֹן וּבְלִי גֵרוֹת שֶׁם לְכַבּוֹדָם.

הֵן אֵלֶּה הֵם אֲנַחְנוּ, קְרַמְנֻטִינָה,
אֲשֶׁר גִּדְּלָנוּ כְּדִגִּיגִים שְׁנוּחַ לְטָגָנָם,
וּלְפָנוֹת בְּקָר בְּעֶרְמָה נְשָׁלַף כָּבֵר פְּנִימָה.

(רומא, 23 בינואר 1833)

* **המתים של רומא** – גם מתי המגפה נחלקים למעמדות, כמו החיים. בני מעמד הביניים נקברים בשעות נוחות, בשעות היום, בניחותא ובלוויית מוסיקה, מקהלה שאינה ממהרת לשום מקום. אנשי האצולה והעשירים נקברים בלילה, כדי שהשמש לא תקפח על ראשי מלווייהם המטופחים, המפונקים. ואילו אנשי "הסוג השלישי", פשוטי העם, אנחנו, נקברים באי-כבוד, מושלכים לקבר אחים.

** **קְרַמְנֻטִינָה** – שם העלמה שהמשורר פונה אליה בסונטה זו, ולנו לא ברור אם היא חיה או מתה.

צילום האנדרטה לזכרו של בלי ברובע טראסטוורה ברומא מעשה ידי מ. ויזלטי

תזכורת רומאית

ג'וֹנָפָה ג'ואפִינוֹ פֿלי (1867-1791) היה משורר רומאי רומנטי בן המאה התשע-עשרה. אילו תורגם לעברית בימי חייו, ודאי היו מתרגמים גם את שמוותיו הפרטיים – יוסף יהויכין. שמעתי עליו מזמן, אך לא זכור לי שטרחתי למצוא את שיריו ולקרוא אותנו. רק בביקורי האחרון ברומא בקיץ 2014 התוודעתי אל טקסטים שלו בסיועו של ידידי האיטלקי, הפיסיקאי אוהב השירה פרופ' לוקא פֿליטי. פֿלי היה משורר רומאי מאוד, ונחשב למשורר הבולט של העיר רומא במאה ה-19. הוא כתב את שיריו בדיאלקט הרומאי הישן, ולא בלשון האיטלקית שהתגבשה אותה עת על פי מורשת טוסקנה. פֿלי כתב אלפי שירים, ובעיקר סונטות, אלפי סונטות – לפחות 2,279. הוא כתב סונטות בכל תחנות חייו, בכל אשר הלך, והתפאר כי כתב אותן "בכל מקום, ואפילו במרכבה", כלומר, גם במהלך נסיעותיו ממקום למקום. בדומה לאבות ישורון, גם הוא נהג לרשום תאריך מדויק בשולי השיר. בלי היה המשורר היחיד שקראתי בשבועות הקיציים הנעימים ברומא – כאמור, עצם הקריאה וכמובן התרגום התאפשרו הודות לעזרתו הנדיבה של ידידי לוקא פֿליטי. הסונטות המובאות כאן עוסקות כולן בהיבטים שונים של המוות, ועל סמך התאריכים הרשומים בשוליהן מסיקים כי נכתבו בעקבות מגפת דבר שפקדה את רומא.

מאיר ויזלטיר